

G. Donizetti: Nápoj lásky. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci prom.
hist. Evy Sýkorové. Grafická úprava Bedřiška Ustohalová — uvnitř listu použito kos-
týmních návrhů O. Schindlera. Typografická spolupráce R. Mikeska. Vytiskly Morav-
ské tiskařské závody v Olomouci, závod Ostrava, prov. 22, Hollarova 14.

Kčs 1,50

T-14 * 02530

NÁPOJ LÁSKY

O COMMEDII DELL'ARTE

Divadlo, které je v každé době ušlechtilou zábavou civilizovaného lidstva, postihl úděl všech věd a umění — zaniklo v troskách římského imperia. Ale zárodek divadla nepřestal dýchat v úrodném lůně Itálie. První, kteří se jej snažili oživit, nenašli v době úpadku vzdělanosti dost schopných spisovatelů; proto se dali samotní s odvahou do práce, sestavili si osnovy her, rozdělili je do dějství a scén a hráli improvizované texty, myšlenky a žerty, na kterých se předem dohodli. Ti z nich, kteří uměli číst, našli v Plautových a Terentiových veselohrách opět ty tatíky, které možno vodit za nos, jejich pyšné synáčky, zamilované dcerušky, taškáře, sluhy i snadno podplacitelné služky. Tak vznikly postupem času ustálené postavy, kterým říkáme masky commedie dell'arte. Její žánr byl nejzřetelnějším projevem lidové linie v italském divadle pozdní renesance. Počítajíc s hereckou improvizací, použitím masek, bufonádou i dialekty, commedie dell'arte měla hluboké lidové, folklorní kořeny. Její prameny jsou v lidové komické tvorbě, jejíž některé projevy vycházejí z hloubi středověku. Od kypící, jiskrné, vyzývavé frašky zdědila zaměření na přehnanou komičnost, na žertovnou grimasu, na hojnou dynamiku komických masek a také na satirickou tendenci vlastně tomuto druhu, plebejskou neúctu k vyšším třídám, která byla základem většiny jejich komických typů. Takový bojový satirický charakter měla commedie dell'arte v době svého zrodu, v polovině XVI. století, kdy byla v rukou demokratických kruhů italské společnosti zbraní sebeobranu proti vzrůstající feudálně katolické reakci, jejímu reakčnímu řádění, cenzurnímu jhu. V době nejhlubší reakce v XVII. století, byla commedie dell'arte jediným projevem lidové tvorby, veselí a humoru. Nesla v sobě ideu národnostní jednoty Itálie. Představovala italské národní divadlo. V tom byl velký pokrokový společenský význam commedie dell'arte, kterou správně nazývali „hrdostí Itálie“.

kb

Umělecké dílo, které vychází ze života a k životu směřuje, dílo realistické, není odsouzeno pro archiv a historii, ale dovede mluvit ke každé generaci. A právě pro tuto svou životnost projde různými dobami a jejich estetickými názory. Spravedlivým soudcem uměleckého díla je čas, který rozhodne, je-li v něm dosti života, aby smělo žít. Tak se často stává, že ve své době úspěšné a ceněné dílo pro příští generaci už nic neznamená.

Gaetano Donizetti býval slaven jako skladatel vážných oper. Tyto opery, ve kterých se odehrávaly příběhy téměř z celých světových dějin, opanovaly kdysi všechna operní jeviště. Přesto, z jeho skoro sedmdesáti oper se hraje pouze šest, z toho tři komické. A komických oper napsal nepoměrně méně, pouze 4. Stejný osud stihl díla jak jeho současníků, tak skladatelů 17. a 18. století. Velké množství jejich vážných oper známe pouze podle jména, zatímco jejich komické opery, buffy, se dosud hrají.

Proč právě v buffo opeře je více života? Je to proto, že má blíže k životu, právě pro svůj lidový humor. V komické opeře, která vychází z realistického děje, nelze nic předstírat. Proto ty četné bezprostřední melodie lidových písní a rytmus lidových tanců, které nás uchvacují a strhují.

Nápoj lásky je realistická buffa, opera vesnické, karnevalové veselosti. Celá opera vskutku překypuje okouzujícími melodiemi, které vrcholí v Nemorinově romanci, plné něžnosti a romantického zamyšlení. — Jak jsou nám všechny postavy opery blízké a milé. Adina, která miluje, až když je odmítána — její proměna k obětující se lásce, mile žárlivá Gianetta — naivní, skromný a věrný Nemorino a vedle nich nadutý, ale dobrosrdečný Belcore se svou „armádou“. A což teprve vznešený a chlubitivý mastičkář Dulcamare, onen dottore s commedie dell'arte, který se stal vzorem pro Smetanova Kecala.

Smetana znal dobře Donizettiho opery. Vždyť v minulém století byly u nás velmi oblíbeny. Nápoj lásky se hrál po milánské premiéře r. 1832 a po uvedení ve Vídni r. 1835 hned v Praze, v překladu Jana Nepomuka Štěpánka. R. 1840 vyšlo dokonce „zčestěné libreto „w knížecí arcibiskupské knihtiskárně u Wáclava Špinky“.

V naší ostravské inscenaci chceme lidový původ opery ještě podtrhnout. Chceme se podívat na italský venkov, na italskou vesnici samozřejmě českýma očima.

Zaposlouchejte se do průhledných a usměvavých melodií „Nápoje lásky“ a vycítíte, že Donizetti velmi miloval život a tímto humanismem a krásou jeho díla žije.

MILOSLAV NEKVASIL

Opera Státního divadla v Ostravě, laureát státní ceny

GAETANO DONIZETTI

NÁPOJ LÁSKY

Opera o dvou dějstvích

Libreto: Felice Romani, český překlad: Eva Bezděková

Dirigent: Josef Staněk
Sbormistr: Jiří R. Míša

Režie: Milošlav Nekvasil
Výprava: Ota Schindler j. h.
Pohybová spolupráce: Jarmila Hylasová

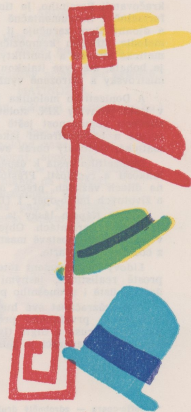
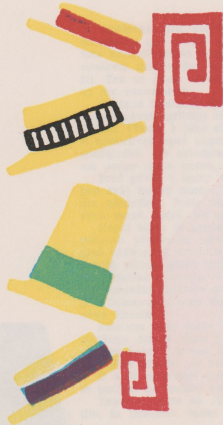
Adina)	Marie Burešová Radmila Minářová
Giannetta)	Věra Heroldová Věra Nováková
Nemorino)	Karel Kožušník Oldřich Lindauer
Belcore)	Čeněk Mičák Vojtěch Zouhar
Dulcamara)	zasloužilý umělec Jiří Herold Karel Průša

Inspicent: Karel Štverák

Vesničanky a vesničané

Text sleduje: Marie Pečínková

Premiéra 19. listopadu v DZN

Gaetano Donizetti (1797—1848) a Vincenzo Bellini byli nejvýznamnějšími pokračovateli Rossiniho. Je tím řečeno mnohé o jejich hudbě. Je rytmicky, harmonicky, formálně i instrumentačně jednoduchá, ale neobyčejně výrazná. Sdílnost, popularitu a dlouhý život zaručuje jí melodie. Tak jako u Rossiniho je i u obou jmenovaných melodie středem kompozičního zájmu. Především melodií vyjadřuje Donizetti dramatické situace a konflikty, melodií charakterizuje hrdiny svých oper. Jeho invence je bohatá, má ryze italskou svěžest, je srozumitelná, jednoduchá a především zpěvná, mistrovsky a přirozeně využívá možností lidského hlasu.

A Donizettiho melodika je právě tím, co bylo zárukou úspěchu jeho hudby, nejen v Itálii poloviny XIX. století, Vídní a královské Anglii a Francii, ale co jí zaručuje značnou popularnost ještě dnes, po více než sto letech. Melodika nekomplikovaná, prostá a bezprostřední jako lidové písně Donizettiho rodné Itálie, vtipná, neproblematická, dokonalý obraz svého tvůrce.

Donizettiho cesta k úspěchům nebyla nikterak obtížná. Dovedl tvořit s neobyčejnou lehkostí a rychlostí. Přestože ve svých sedmdesáti operách si sám zakládá nejvíce na úspěch vážných, přece dnes žije na světových jevištích jako skladatel rozkošných a životných buffo-oper *) (Don Pasquale, Marie, dcera pluku, Nápoj lásky).

Námět Nápoje lásky je běžný a čistě lidový a na jevišti se často objevil v nejrůznějších variantách. Objevují se v něm charakteristické rysy commedie dell'arte v první řadě v postavě mastičkáře Dulcamara, onoho slavného a populárního „dottore“ z commedie dell'arte.

Lidový temperament této opery a jeho umělecké ztvárnění, ryze jižní ráz hudby, prostě realistické, jasnými charakteristikami postav, zdravým humorem si zajistí úspěch jistě i u dnešního posluchače.

Pro průzračnost své hudby a pro požadavek vrcholné pěvecké techniky vyžaduje tato opera prvotřídní provedení. Vždyt roli Nemorina zpívali tak slavní zpěváci jako byl Caruso a Gigli. Uvedení Nápoje lásky je jistým přínosem na jeviště, protože pro dnešní generaci je tato opera téměř již novinkou. es

*) buffo-opera — zdrobnělý druh opery, kde se uplatňoval vliv ryze lidový a staletá tradice italské improvizované hry lidové, zv. commedie dell'arte.

Dokončení.

MATINOŽKA *

Každau nemoc zapuzuge,
Wšecky wrásky wyrownáwá;
Oškliwé ty okrášluge,
Wsemu hezkau formu dáwá,
Bez welkého namáhánj,
Wole, také hrby zhánj,
Ze zlého se dobré stane
Mým zázračným nápojem.

SBOR.

Honem tedy, milý pane,
Sem, sem s wašjm nápojem!

MATINOŽKA.

Pomáhá i lidem hlaupým,
Dá gim rozum, oswjcenj;
Štědrost udělugе skaupým,
A všem smutným potěšenj.
Ano, mladé krásotince,
Hezké holce, bugné žjnce,
Srdce po něm láskau plane,
Ba i starým babičkám.

SBOR.

Honem tedy, milý pane,
Honem deyte nápoг nám!

[Wúz Matinožky přigede na gewiště.]

MATINOŽKA.

[wleze naň, wšickni obstaupnau ho.]

Wšem tu, co gste wywoleni,
Drahý poklad zanecháwám,
Buďte, swornj, spokogeni,
Štěstj waše w tom zakládám.
To wám blaho dá a zbožj,
Zdrawj, požehnánj Božj,
Wšak na pana Matinožku
Zpomjneyte časem gen!

OBSAH OPERY

I. dějství: Mladá venkovanka Adina odpočívá po práci se svými družkami a předčítá jim pověst o Tristanu a Isoldě a o tom, jak tito dva milenci spolu vypili čarodějný nápoj lásky. Z povzdálí je pozoruje mladý selský hoch Nemorino, který se souží láskou k Adině. Je ještě nešťastnější, když se objeví sok, seržán Belcore, který se dvoří Adině a nabízí jí manželství. Nemorino je zoufalý, žárlí. Jeho vyvolená sice Belcorovi nic neslibuje, ale jeho, Nemorina, zřejmě nemůže ani vystát a stále odmítá jeho lásku.

Nemorina vyruší z jeho chmurných myšlenek hluk na návsi. Přijel sem na fantastickém voze muž, nazývající se doktor Dulcamara, a vyvolává, co všechno umí: vyhání nemoci a smrt, má jed na myši a lék pro omlazení, obstará ženichy a nevěsty, zkrátka umí vše, co kdo potřebuje. Tu Nemorina napadne, že by snad Dulcamara dovedl namíchat i Isoldin nápoj lásky. Dulcamara hned pohotově prohlásí, že takový nápoj má, který působí za 24 hodiny. A tak Nemorino za svůj poslední tolar dostane láhev, kterou okamžitě otevře a ochutná. Nápoj je dobrý, docela jako víno. Přihne si důkladně a náhle je odvážný i k Adině. Ta je velice potěšena a aby ho ještě povzbudila k větší odvaze, předstírá, že přijímá Belcorovo dvoření, avšak vůbec nechápe, proč ji Nemorino tak zoufale zapřísahá, aby počkala s rozhodnutím aspoň jeden jediný den.

II. dějství: Nápoj lásky neúčinkoval. Nemorino je nešťastný, že už nemá ani tolar na další láhev. Dá se tedy naverbovat na vojnu za dvacet skudů a utká pro novou láhev. Ale náhoda přispěla k tomu, že se jeho osud obrací. Gianetta přinese zprávu, že Nemorino zdědil velké bohatství svého strýce. Tu se všechny dívky začnou po něm otáčet a Nemorino to přičítá účinku nápoje lásky. Adina je zájmem dívek o Nemorina rozzlobena; lichoť jí také, že se dal kvůli ní naverbovat a proto se rozhodne pro něho. Odkoupí zpět Nemorinovu vojenskou smlouvu a zasnuhuje se s ním. Dulcamara provolává, že všechno je výsledkem jeho čarodějného nápoje a celá ves ihned kupuje jeho nápoj lásky.

